

Pieksämäen seurakunta

Ympäristöohjelma

Riina Hänninen
Laurea- ammattikorkeakoulu
Kestävän kehityksen koulutusohjelma
Syyskuu 2009

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Kirkon ympäristödiplomi pähkinäkuoressa	5
3	Pieksämäen seurakunta	5
4	Pieksämäen seurakunnan ympäristöpolitiikka	6
5	Pieksämäen seurakunnan ympäristöindikaattorit	7
6	Ympäristöjärjestelmän laadintaprosessi	8
7	Talous ja toiminta	11
	7.1 Talous- ja toimintasuunnitelma	12
	7.2 Rakentaminen ja maankäyttö	12
	7.3 Hankinnat	12
	7.4 Ympäristömerkityt tuotteet	12
	7.5 Eettinen sijoittaminen sekä lähetystyö ja kansainvälinen diakonia	13
	7.6 Toimenpiteet ja tavoitteet	13
8	Ympäristökasvatus	13
	8.1 Ympäristökasvatus toimintasuunnitelmassa	14
	8.2 Jumalanpalvelukset ja ympäristöaiheet	16
	8.3 Ympäristötapahtumat, yhteistyö ja kannanotot	16
	8.4 Nuuvinniemen leirikeskus ympäristökasvatuksen keskuspaikaksi	17
	8.5 Toimenpiteet ja tavoitteet	18
9	Jätehuolto	18
	9.1 Jätehuoltoselvitys ja -suunnitelma	18
	9.2 Toimenpiteet ja tavoitteet	20
10	Siivous	20
	10.1 Toimenpiteet ja tavoitteet	20
11	Kiinteistönhoito	21
	11.1 Toimenpiteet ja tavoitteet	22
12	Keittiöt ja ruokalat	22
	12.1 Toimenpiteet ja tavoitteet	23
13	Toimistotyö	23
	13.1 Toimenpiteet ja tavoitteet	24
14	Hautausmaat ja viheralueet	24
	14.1 Ympäristöselvitys sekä hoito-ohjeet ja koulutus	24
	14.2 Kulttuurihistoriallisten arvojen inventointi	24
	14.3 Luonnonvaraisen hoidon alueet ja luonnonmuistolehdot	25
	14.4 Perennat ja istutukset	25
	14.5 Kemikaalit, lannoitteet ja koneet	25
	14.6 Kasteluveden vähentäminen	26

14.7	Toimenpiteet ja tavoitteet	26
15	Leiri- ja kurssikeskukset	27
15.1	Ympäristöselvitys, jätehuolto ja jätevedet.....	27
15.2	Pesäpöntöt ja luontopolut	27
15.3	Kuljetukset	27
15.4	Toimenpiteet ja tavoitteet	28
16	Metsänhoito	28
16.1	Toimenpiteet ja tavoitteet	29
17	Liikenne.....	30
17.1	Liikenneselvitys.....	30
17.2	Moottoriajoneuvot ja koneet.....	31
17.3	Toimenpiteet ja tavoitteet	31
18	Kooste neljän diplomivuoden aikana suoritettavista toimenpiteistä	31
	Liitteet	34
	Kuvat	34
	Taulukot	34

Ympäristökatselmuksen pohjalta luodussa ympäristöohjelmassa esitetään toimenpiteitä ja tavoitteita, joilla seurakunnan toimintaa ohjataan ympäristöystävällisemmäksi. Ohjelman on tarkoitus olla ohjenuora seurakunnan kaikessa toiminnassa ideana jatkuva kehittyminen kohti ympäristömyönteisempää suuntaa.

Pieksämäen seurakunta on yhdistynyt vuonna 2007 kahdesta seurakunnasta (kaupunkiseurakunta ja maaseurakunta). Yhdistymisen myötä seurakunnalla on useita kiinteistöjä ja leirikeskuksia, neljä kirkkoa ja viisi käytössä olevaa hautausmaata sekä kolme sankarihauta- aluetta. Erilaisia toimintoja on runsaasti seurakunnassa ja siten vaikutukset ympäristöön ovat huomattavia. Myös vaikuttamisen mahdollisuudet ovat laajat ja seurakunta toimiikin omalla esimerkillään hyvänä suunnannäyttäjänä ympäristöasioissa.

Ympäristöohjelmaan on koottu diplomikäsikirjaa noudattaen katselmuksen perusteella havaittuja kehittämiskohteita ja toimenpiteitä sekä aikatauluja niille. Lisäksi on esitelty Pieksämäen seurakunnan ympäristöpolitiikka ja ympäristöindikaattorit.

2 Kirkon ympäristödiplomi pähkinänkuoressa

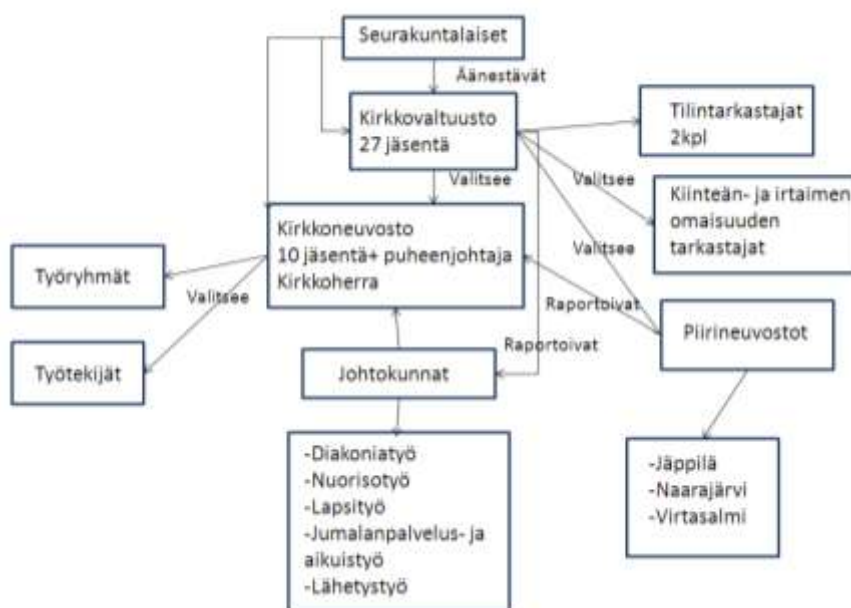
- Kirkkohallitus perusti Kirkon ympäristödiplomin vuonna 2001.
- Mukana jo yli 100 seurakuntaa.
- Vapaaehtoinen kirkon ympäristöasioiden hallinnan työkalu.
- Kirkkoneuvosto päättää hakea diplomia ja asettaa ympäristötyöryhmän (seurakunnan sitoutuminen diplomiin myös johdon tasolla).
- Seurakunnan toiminnoista tehdään ympäristökatselmus (nykyiset toiminnot).
- Katselmuksen pohjalta laaditaan ympäristöohjelma (toimintojen kehittäminen).
- Seurakunta täyttää diplomin minimikriteerit ja kerää vähintään 100 pistettä.
- Toimintoja tarkastellaan tehtävälalueiden mukaan (toiminta ja talous, ympäristökasvatus, jätehuolto, siivous, kiinteistöhoito, keittiöt ja ruokalaitokset, toimistotyö, hautausmaat ja viheralueet, leiri- ja kurssikeskukset, metsänhoito ja liikenne).
- Tuomiokapitulin lähettämä auditoija arvioi ympäristöjärjestelmän.
- Kirkkohallitus myöntää seurakunnalle ympäristödiplomin neljäksi vuodeksi.
- Tavoitteena on ympäristöajattelun huomioiminen kaikissa toiminnoissa ja jatkuva toiminnan kehittäminen.
- Ympäristödiplomi tehostaa seurakunnan hallintoa, toimintaa ja taloudenpitoa.

3 Pieksämäen seurakunta

Pieksämäen seurakunta on toiminut nykyisessä muodossaan vuodesta 2007 asti. Silloin Pieksämäen maaseurakunta ja kaupunkiseurakunta yhdistyivät jo tapahtuneen kuntaliitoksen myötä. Nykyisen seurakunnan väkiluku oli vuoden 2008 lopussa 17450 ja poissaolevat jäsenet mukaan lukien 17830 (Toimintakertomus 2008).

Yhdistyneessä seurakunnassa on neljä omaa kirkkoa (Vanha kirkko, Uusi kirkko, Jäppilän kirkko ja Virtasalmen kirkko) sekä lisäksi kaksi muuta kirkkoa (Partaharjun Ristikiven kirkko ja Vaalijalan kirkko). Seurakunnalla on käytössä kymmeniä kiinteistöjä, viisi käytössä olevaa hautausmaata (22,5ha), kolme sankarihauta- aluetta ja metsämaatakin on noin 2000 ha. Vuonna 2008 on tehty kiinteistöselvitys, jossa on tarkasteltu kiinteistöjen nykytilaa ja tulevaa käyttöä. Käyttöasteeltaan alhaisista kiinteistöistä on suunniteltu luovuttavan sekä muita kiinteistöjä kunnostetaan tarpeen mukaan ja käyttöastetta lisätään.

Pieksämäen seurakunnassa on noin 60 työntekijää, 10- 15 kesätyöntekijää hautausmailla sekä muita kausityöntekijöitä. Naisia työntekijöistä on noin 60 % ja miehiä 40 %. Keski- ikä työntekijöillä on noin 45- vuotta. (Toimintasuunnitelma 2008, 31.) Kuvassa 1 on esitetty Pieksämäen seurakunnan organisaatiokaavio hallinnon/organisaatorakenteen selventämiseksi.

Kuva 1 Pieksämäen seurakunnan organisaatiokaavio.

Pieksämäen seurakunnassa järjestetään jumalanpalveluksia, ehtoollisenviettoja, musiikkitilaisuuksia, perhemessuja, konfirmaatiomessuja, perhekirkkoja sekä monia muita erilaisia tilaisuuksia. Yhteensä erilaisia tilaisuuksia järjestettiin vuoden 2008 aikana 865kpl ja näissä tilaisuuksissa kävijöitä oli yhteensä 62 770.

4 Pieksämäen seurakunnan ympäristöpolitiikka

Ympäristöpolitiikka on lyhyt periaatteellinen sitoumus keskeisistä ympäristöperiaatteista ja jatkuvan parantamisen ideasta. Pieksämäen seurakunnan ympäristöpolitiikka kokoaa seurakunnan pääteemat ja -tavoitteet ympäristötyössä.

PIEKSÄMÄEN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖPOLITIikka

1. Pieksämäen seurakunnan toiminnan perustana on kristillinen usko Jumalaan Luojana ja pelastajana. Ihminen on saanut tehtävän luomakunnan viljelijänä ja varjelijana. Ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävät toimintamallit auttavat ihmistä toteuttamaan tehtävänsä luomakunnan vastuullisena hoitajana ja mahdollistavat hyvät elämän edellytykset myös tuleville sukupolville. Luonnolla on itseisarvonsa, jolle ei voi asettaa rahallista markkinahintaa. Ympäristön muutokset vaikuttavat toimintaamme ja sen mahdollisuuksiin. Ihminen on riippuvainen luonnosta paljon

enemmän kuin osaa tiedostaa ja ympäristöä suojelemalla hän suojelee myös omaa hyvinvointiaan. Pieksämäen seurakunta on sitoutunut toteuttamaan tätä annettua vastuullisen viljelijän ja varjelijan tehtävää. Työ ympäristön puolesta mahdollistaa paremman tulevaisuuden koko maailmalle.

2. Oma toimintamme vaikuttaa ympäristöön ja muokkaa sitä. Pieksämäen seurakunnassa ovatkin kaikki työalat sitoutuneet työskentelemään ympäristöä säästäen. Ympäristön huomiointi pyritään saamaan luontevaksi osaksi jokapäiväistä toimintaa. Ympäristöarvojen kanssa ristiriidassa olevaa toimintaa vältetään ja tarvittaessa otetaan kantaa ympäristöä koskettaviin asioihin. Työntekijöiden lisäksi myös seurakuntalaiset vauvasta vaariin halutaan mukaan toimimaan ympäristön puolesta ja huomioimaan oman lähiympäristönsä arvokkuus. Työntekijöiden koulutus, ympäristökasvatuksen painottaminen sekä avoin ja vuorovaikutteinen viestintä ovat tässä asiassa kulmakiviä. Paikalliselta tasolta ja yksittäisistä ihmisistä lähtevä ympäristötyö on avain koko maailman kattavaan toimintaan paremmasta tulevaisuudesta.
3. Maailmanlaajuisten kuin myös paikallisten yhä pahenevien ympäristöongelmien edessä on tehtävä oikeita ja oikeudenmukaisia valintoja. Pieksämäen seurakunta huomioi hankinnoissa ympäristönäkökulmat ja eettiset arvot sekä suosii valinnoissaan ympäristömerkittyjä ja kestäviä tuotteita sekä luomua, lähiruokaa ja Reilua kauppaa.
4. Seurakunnassa suositaan ennakoivaa ympäristöajattelua, jolloin huomisen haasteet on helpompi kohdata. Toiminnassa tulee näkyä ympäristöajattelu. Otamme huomioon energian- ja raaka- aineiden säästämisen esimerkiksi sammuttamalla turhat valot ja laitteet sekä välttämällä kertakäyttötuotteita. Hankinnoissa huomioidaan ympäristö ja tarkastellaan mahdollisuuksien mukaan tuotteiden elinkaaria. Jätteen lajittelua ja hyötykäyttöä tehostetaan sekä panostetaan jätteen synnyn ehkäisemiseen. Kaikessa toiminnassa tulee huomioida ympäristöystävälliset keinot ja muuttaa toimintatapojaan niiden mukaiseksi.
5. Jatkuva toiminnan kehittäminen, vuorovaikutus ja kestävä kehityksen ohjenuorien noudattaminen ovat suuntaviivoja Pieksämäen seurakunnan ympäristötyössä.

5 Pieksämäen seurakunnan ympäristöindikaattorit

Ympäristöindikaattorit auttavat kartoittamaan toimintojen ympäristöhaittojen pienenemistä. Ympäristöindikaattorit ovat määrällisiä tavoitteita, joita on mahdollista laskea, tilastoida ja vertailla vuosittain. Indikaattoreiden suhteen on hyvä asettaa selkeitä tavoitteita. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005, 45).

1. Sekajätteen/jätteen määrän vähentäminen

Syntyvän sekajätteen määrää pyritään vähentämään jätehuoltosuunnitelmassa esiteyllä toimenpiteillä. Lajittelun tehostaminen, ohjeistukset, keräysjakeiden lisääminen sekä hankintojen ja valintojen huomiointi ovat keinoja vähentää jätettä.

Jätteen määrää ryhdytään kartoittamaan kirjaamalla ylös soiton perusteella olevat tyhjennyspäivät sekä tietoa jätteistä (määrä, laatu, lajittelun taso). Seuranta voidaan tehdä myös muun muassa laskutuksen perusteella. Selvitetään ensimmäisenä diplomivuonna lähtötilanne ja mitä toimenpiteitä on jo mahdollisesti tehty sekä tämän jälkeen seurataan jätteen määrän kehitystä. Jos toimenpiteet ovat kattavia, tulisi jätteen ja erityisesti sekajätteen määrän lähteä laskuun.

2. Paperin kulutus

Paperinkulutus on merkittävää huomioida etenkin toimistoissa. Toimistoihin on jo jaettu paperinkeräysohjeet. Myös paperinkulutuksen suhteen on ensiksi selvitettävä lähtötilanne. Uudet hankittavat kopiointikoneet ja tulostimet mahdollistavat paremmin paperin säästön ja kopiointimäärien tarkkailun. Ohjeistus ja koulutukset esimerkiksi kaksipuoliseen tulostukseen, lajitteluun sekä sähköisen viestinnän ja asiakirjojen lisäämiseen ovat keinoja vähentää paperinkulutusta.

3. Sähkö

Sähkön kulutusta on seurattu seurakunnassa jo vuosia, joten lähtötietoja on saatavilla. Ohjeistukset työntekijöille energiansäästöstä, kuten valojen ja koneiden sammuttelusta ovat pieniä, mutta huomattavia keinoja säästää sähköä. Lisäksi seurakunta on siirtymässä energiansäästölamppuihin ja osasta kiinteistöistä luovutaan. Tavoitteena on vähentää sähkön ominaiskulutusta alustavasti 1 % vuodessa.

4. Lämpö

Myös lämmön (eli yleisesti energian tarvetta ja kulutusta) on seurattu seurakunnassa jo aikaisemmin. Öljy, kaukolämpö ja suora sähkölämmitys kirjataan jatkossa ylös säännöllisesti, niin että tulokset ovat vertailukelpoisia vuodesta toiseen. Tavoitteena on alentaa lämmön ominaiskulutusta alustavasti 1 % vuodessa.

5. Vesi

Veden kulutusta on seurattu seurakunnassa aikaisemminkin. Tärkeitä ovat erilaiset vedensäästötoimenpiteet (esim. ei juokseteta vettä turhaan, veden kulutus huomioidaan hautausmaiden kastelussa jne.). Tavoitteena on laskea veden ominaiskulutusta alustavasti 1 % vuodessa.

Kirkkoneuvosto asetti työryhmän valmistelemaan diplomia maaliskuussa 2008. Työryhmä koontui ensimmäisen kerran 30.4.2008. Tavoitteena on, että työryhmä on pysyvä, ja kokoontuu tarvittaessa ympäristöasioiden tiimoilta. Työryhmään tuli mukaan kestävän kehityksen opiskelija Riina Hänninen, jonka tehtävänä on opinnäytetyönä sekä harjoitteluna koota ympäristökatselmus ja -ohjelma. Ympäristökatselmuksessa selvitetään seurakunnan nykyiset käytännöt ja katselmuksen pohjalta luodaan ympäristöohjelma, jossa esitetään toimenpiteitä, kuinka kehittää seurakunnan toimintaa ympäristömyönteisemmäksi. Selvitystyötä tehtiin kyseilyn, haastattelujen, ideakilpailun sekä kiinteistökohtaisten selvitysten avulla. Aineistoa on koottu myös työryhmän asettamisen jälkeen kokousten, erilaisten vierailujen ja vierailijoiden avulla. Varsinainen selvitystyö alkoi keväällä 2009. Asiantuntija apuna ovat toimineet muun muassa ympäristösihteeri Hanna Kakriainen, Jätekukon ympäristökouluttaja Mari Haikonen ja Mikkelin seurakunnan diakonissa Mari Ylönen.

Ympäristötyöryhmässä ovat mukana seuraavat henkilöt:

Anna-Liisa Väisänen, puheenjohtaja/luottamushenkilö

Seppo Sikanen, luottamushenkilö

Tapio Tuononen, seurakuntapuutarhuri

Juha Korhonen, hallintopäällikkö

Taina Minkkinen, diakonissa

Satu Tarvainen, emäntä

Anne Nousiainen, pappi/ympäristövastaava/varapuheenjohtaja

Riina Hänninen, kestävän kehityksen opiskelija

Niin johdon, luottamushenkilöiden kuin työntekijöiden sitoutuminen jatkuvan kehittämisen periaatteeseen on merkittävää. Jotta ympäristöjärjestelmä todella toimisi, on asioiden sujuttava myös työalakohtaisesti. Päätökset eivät saa tulla pelkästään johdon tasolta. Myös työntekijöiden sitoutuminen ja mielipiteet ovat tärkeitä ympäristöjärjestelmän toimimisen ja käytännön toteutuksen kannalta. Diplomin avulla pystytään saamaan toimintaa ympäristömyönteisemmäksi kustannussäästöjä unohtamatta. Seurakunta on toiminnallaan myös hyvänä esimerkkinä seurakuntalaisille. Ympäristötyötä ja tiedonkulkua helpottamaan on eri tehtävä/työaloille nimitetty vastaavat keväällä 2009. Työalojen sisällä keskustellaan ympäristöasioista ja - tavoitteista. Työalavastaavat kokoontuvat tarpeellisin väliajoin jakamaan ideoita ja toimintatapoja ympäristöasioihin liittyen työalojen välillä. Ensimmäinen kokoontuminen olisi hyvä toteuttaa heti diplomin saamisen jälkeen.

Vastaavina toimivat seuraavat henkilöt:

Anne Nousiainen; ympäristövastaava

Tapio Tuononen; hautaustoimi, viheralueet, jätehuolto

Satu Tarvainen; keittiö
Juha Korhonen; kiinteistö, metsänhoito, siivous, liikenne
Satu Pöntinen; toimistot
Laakso Laila; lapsityö
Häkkinen Ilmo; nuorisotyö
Minkkinen Taina; diakoniatyö
Härmä Leena; lähetystyö
Kiviluoto Harri; musiikkityö

Työntekijät ovat saaneet ympäristökoulutusta ympäristöpäivässä 13.2.2009 sekä kesätyöntekijöiden infossa toukokuussa. Ympäristökoulutusta ja tiedotusta järjestetään jatkossa tarpeen mukaan esimerkiksi työalakohtaisesti. Ympäristöohjelmasta ja ympäristödiplomista sekä niiden vaikutuksista työntekoon ja seurakunnan arkeen pidetään esimerkiksi työmaakokouksen yhteydessä koulutus/infotilaisuus viimeistään keväällä 2010. Samantyyppisiä kokouksia voidaan pitää jatkossa aina tarvittaessa. Koulutuksen ja seurakunnan retkien aiheina voivat olla esimerkiksi jätteet, siivous, ympäristömerkit, energiansäästö jne. Lisäksi muun muassa sähköpostin välityksellä jaetaan ympäristövinkkejä, lajitteluohjeita ja tietoisuuksia.

Ympäristödiplomiprosessista oli toukokuussa 2009 artikkeli Kirkonmäet lehdessä ja jatkossa diplomien etenemisestä tiedotetaan muissakin lehdissä. Sidosryhmien kanssa on oltu yhteydessä diplomien vaatimusten tiimoilta. Tulevaisuudessa mahdollisesti tiedotetaan yleisemmin ympäristöasioista ja seurakunnan ympäristöteoista sekä kannustetaan myös seurakuntalaisia mukaan ympäristötyöhön. Seurakunnan Internet- sivuille lisätään ympäristöohjelma ja jatkossa myös muuta ympäristömateriaalia.

Katselmuksen aikana toteutettiin e-lomakkeella alkukartoituskysely asenteista ja käytännöistä seurakunnassa ympäristöasioihin liittyen. Tämän kyselyn ja siitä tehdyn raportin perusteella saatiin kattavaa tietoa siitä, mitkä ovat lähtökohdat ryhdyttyä valmistelemaan Pieksämäen seurakunnan ympäristödiplomia. Lisäksi kesän 2009 aikana järjestettiin ideakilpailu työntekijöille. Paras ja käytännönläheisin ympäristöidea palkittiin Jopo- pyörällä ja kolme seuraavaa saivat pienempiä lohdutuspalkintoja. Kilpailu toivottavasti herätteli työntekijöitä pohtimaan valintojaan ja ympäristöasioita sekä kannusti työntekijöitä myös ekologiseen liikkumiseen. Kilpailuun osallistui 11 työntekijää yhteensä 29 idealla. Ideat olivat hyviä, kekseliäitä sekä käytännöllisiä ja niitä on tavoitteena hyödyntää soveltuvin osin ympäristöohjelman tavoitteina ja esimerkiksi sähköpostiin lähetettävänä ympäristövinkkeinä. Kriteereinä parhaiden ideoiden valinnassa olivat käytännöllisyys/käytettävyys, vaikuttavuus, innovatiivisuus sekä ympäristö- ja kustannustehokkuus. Lisäksi huomioitiin henkilön idearikkaus ja idean jatkokehittelymahdollisuus. Ideat valittiin nimettöminä ja puolueettomasti. Taulukossa 1 on esitelty edellä mainittujen kriteereiden perusteella valitut palkitut ideat.

Taulukko 1. Ideakilpailun voittajaideoita.

Sijoitus	Idea
1.	<p>- Resurssit kootaan yhteen, vuokrataan ja jaetaan, kartoitetaan eri toimijoiden irtaimisto, vähennetään ostamista. Eri toimijoiden: järjestöjen, kaupungin, oppilaitosten kanssa yhteydenpito ja yhteistyö. Kirkon ei pidä kilpailla muiden toimijoiden kanssa vaan mennä mukaan jo valmiille, kulkea rintarinnan ja ympäristöaiheessa hyödyntää valmiita malleja. Kaikkea ei tarvitse keksiä itse.</p> <p>-Seurakunta voisi ompeluttaa oppilaitoksessa tai työpajalla työntekijöille ja vaikka luottamushenkilöillekin joululahjaksi tukevat laadukkaat kangaskassit. Kasseihin voisi sujauttaa erilaisia eko-vinkkejä tai Ekonistin käsikirjan 5,50e lastenkeskukselta.</p> <p>-Kuukausiteemat, jotka näkyisivät seurakunnan tiedotuksessa. Kuukauden ideointi voisi olla kiertävä vastuu eri työmuodoilla, jolloin siihen saataisiin ko. työalan ja kohderyhmän sävy. Työyhteisön haastaminen ja eko-tiedotus voisi olla samalla virkistävää ja innoittavaa.</p>
2.	<p>-Kaikissa seurakunnan seitsemässä perhekerhopaikassa voisi olla laatikko tai kaappi tms johon kerholaiset voisivat tuoda tarpeettomaksi jääneitä lastenvaatteita ja tavaroita. Laatikosta saisi ottaa ilmaiseksi mitä tarvitsee. Vaikka puolen vuoden välein voisivat äidit tai ohjaaja poistaa laatikosta tavarat jotka eivät kierrä ja toimittaa ne eteenpäin keräykseen. Jos jollakin on esim sitteriä tai häkkisänkyä tai rattaita mistä haluaa maksun voisi näitä varten olla pieni siirrettävä ilmoitustaulu jossa voi mainostaa.</p> <p>-Työntekijöiden kahvihuoneisiin voisi hommata kaikkien nimillä varustetut pyykkipojat jotka kiinnitetään kupin reunaan merkiksi että aina ei tarvitse tiskata. Sitten kun haluaa kuppinsa tiskiin laittaa pyykkipoikansa narulle ja kuppinsa tiskikoneeseen</p>
3.	<p>-Voitaisiin luokitella erilaiset haudoilla käytettävät yleisimmät kynttilätyypit (lyhdyt) eri kriteerein 1..5 :n tähdellä tms. luonteella merkillä joista 5 tähden kynttilätyyppi on luontoystävällisin ja siten suositeltavin. Asia voisi olla A5 tyylikkäässä esitteessä joita olisi jaossa hautausoimistoissa, kirkoissa, kappeleissa, joulunajan tilaisuuksissa yms. Voisipa joulun ajan lehteenkin laittaa tietoisun.</p>
4.	<p>-Painopisteenä ympäristötyö, painotus jokaisella työalalla. Eri työalojen ja ikäluokkien yhdistäminen ja yhteistyön lisääminen esim. palautettaisiin mieliin mitä kaikkea ideoita ja toteutuksia oli käytössä sota-ajan puutteen jälkeen yms. (korvikkeet, pettuleipä, kengät/vaatteet) → ideoita jaettaisiin nuorille yhteisessä illanvietossa.</p> <p>-Akkukäyttöiset paristot ja hankinnoissa laatu ja alkuperä.</p> <p>-Henkilötietolomakkeiden arkistointi, jotta samojenkin henkilöiden ei tarvitse joka leirille täyttää taas uutta lappua. Leirikirjeet sähköiseksi Internet- sivuille.</p> <p>-Leikkimieliset työyhteisön kisat esim. kuluttamisen pohtimisessa ja pienien muutosten tekemisessä. (Muutos lähtee itsestä).</p>

7.1 Talous- ja toimintasuunnitelma

Talous- ja toimintasuunnitelmaan lisätään yhdeksi painopisteeksi ympäristöasiat ja huomioidaan ympäristönäkökohdat sekä niihin tarvittavat resurssit. Ympäristötavoitteista ja niiden toteutumisesta raportoidaan vuosittain toimintakertomuksessa. Jokainen työala raportoi tavoitteiden toteutumisesta omalta kohdaltaan. Tärkeitä näkökohtia ovat ympäristötietoisuuden lisääntyminen ja toimet seurakunnan ympäristövaikutusten/ympäristöhaittojen vähentämiseksi.

7.2 Rakentaminen ja maankäyttö

Rakentamisessa ja maankäytössä noudatetaan lainsäädäntöä (rakennus-, luonnonsuojelu- sekä ympäristölait) ja osaltaan kestävän kehityksen periaatteita. Lisäksi otetaan huomioon suojelut ja kulttuuriarvoiltaan merkittävät rakennukset sekä huomioidaan entistä enemmän ekologisuus, energia- asiat ja ympäristönäkökohdat niin uudis- kuin korjausrakentamisessa. Urakoitsijoilta vaaditaan jatkossa kattavammin ympäristön huomioimista esimerkiksi jätteen lajittelun ja kierrätyksen suhteen. Kaavoitusasioihin seurakunta ottaa kantaa tarvittaessa.

7.3 Hankinnat

Pieksämäen seurakuntaan kootaan nelivuotisen diplomikauden alussa yhteinen hankintaohjeistus, missä yhtenä näkökohtana hankintoja tehtäessä on ympäristö ja hankintojen ympäristövaikutukset. Ympäristö ja ympäristömerkityt tuotteet otetaan huomioon mahdollisuuksien mukaan hankintoja tehtäessä. Tällä hetkellä hankinnat tapahtuvat pääosin Savon hankinnan kautta, joka on Pieksämäen ja Varkauden alueen keskitetty hankintayksikkö. Savon hankinnan Internet-sivuilla ilmoitetaan, että ”hankinnoissa on otettava huomioon mahdollisuuksien mukaan kestävän kehityksen periaatteet eli tuotteisiin ja palveluihin liittyvät ympäristövaikutukset voimassaolevan lainsäädännön mukaisesti. Hankinnoissa tulee kiinnittää huomiota tuotteiden/palveluiden koko elinkaareen: valmistuksesta, kuljetuksesta, pakkauksesta, varastoinnista, käytöstä, kierrätyksestä aina jätteen käsittelyyn asti.” (www.savonhankinta.fi). Savon hankinnan toimitusjohtajan mukaan ympäristökriteerit ovat yksi merkittävä osa kilpailutuksessa ja ne pitää ottaa huomioon. Seurakunnalla voidaan asettaa kriteerit hankinnoille (ympäristö, tuotteen elinkaari, lähituote, luomu jne.), jotka Savon hankinnassa huomioidaan mahdollisimman kattavasti.

7.4 Ympäristömerkityt tuotteet

Ympäristömerkityjä tuotteita on seurakunnassa käytössä jo useassa tuoteryhmässä. Tulevaisuudessa uusia hankintoja tehtäessä otetaan entistä enemmän huomioon tällaiset tuotteet,

sillä työntekijöillä on kiinnostusta niitä kohtaan. Esimerkiksi käsitiskiaineet ja konetiskiaineet vaihdetaan ympäristömerkittyihin vaihtoehtoihin. Lisäksi nuorisopuolelle leiritekstiileihin on suunniteltu vaihdettavaksi ympäristöystävällisempi toimittaja. Vastuuhenkilöille on painotettu haastatteluissa ympäristömerkittyjen tuotteiden valitsemista ja emännille on ohjeistettu, kuinka löytää eri tuoteryhmiä ja tuotteita Joutsenmerkin Internet-sivuilta.

7.5 Eettinen sijoittaminen sekä lähetystyö ja kansainvälinen diakonia

Sijoituksissa varoja sijoitetaan tällä hetkellä pääasiassa taloudellisten painopisteiden mukaan. Sijoitustoiminta on kuitenkin melko vähäistä. Tavoitteena on huomioida enemmän eettisen sijoittamisen periaatteita. Varoja sijoitetaan jo eettiseen sijoitusrahastoon, mutta näiden sijoitusten osuus jää hyvin pieneksi. Lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan ohjataan reilut 3,2 % verotuloista. Seurakunta pyrkii pitämään osuuden vastaisuudessakin näin suurena, sillä lähetystyöllä on merkittävä osuus sosiaalisen kestävyyden vahvistamisessa sekä ihmisten eriarvoisuuden ja köyhyyden torjumisessa. Köyhyyden torjuminen edesauttaa myös ympäristön hyvinvointia.

7.6 Toimenpiteet ja tavoitteet

- Toiminta- ja taloussuunnitelmaan lisätään ympäristöasiat yhdeksi painopisteeksi.
- Työalat raportoivat omista ympäristöasioistaan (toiminta+ tapahtumat) toimintaker-
tomukseen vuosittain.
- Ympäristökasvatus otetaan yhdeksi painopisteeksi diplomikauden alussa (2.vuosi).
- Seurakuntaa luodaan yhtenevä hankintaohjeistus, jossa huomioidaan ympäristö mah-
dollisuuksien mukaan painottamalla ympäristön kannalta parempiin hankintoihin. Tä-
mä asia huomioidaan myös Savon hankinnan suhteen.
- Vastuuhenkilöille ja ympäristötyöryhmälle järjestetään yhteinen kokous, ideariihi,
jossa ajatuksia ja ympäristöideoita saadaan helposti vaihdettua. Lisäksi tiedotusta ja
koulutusta ympäristödiplomista järjestetään henkilökunnalle yhteisesti ja työaloittain.
Ideakilpailun tuloksia otetaan käytäntöön.
- Rakentamisessa ja maankäytössä huomioidaan kestävät toimintatavat ja vaaditaan
niitä myös urakoitsijoilta.
- Eettisen sijoittamisen ohjeet huomioidaan kattavammin sekä lähetystyön ja kansain-
välisen diakonian osuus verotuloista pyritään pitämään yhtä suurena.

VASTUU: Hallintopäällikkö, talouspäällikkö, työalat.

8 Ympäristökasvatus

8.1 Ympäristökasvatus toimintasuunnitelmassa

Ihminen on osa luontoa ja hänen tehtävänä on suojella ja varjella luontoa ja sitä kautta myös muita ihmisiä. Ihminen ei selviä ilman luontoa. Kuten Palmerin ympäristökasvatuksen puumallissa esitetään (oppiminen ympäristöstä ja ympäristössä → merkittävät elämäkokemukset → toimiminen ympäristön puolesta) tietoisuus ja omakohtaiset kokemukset, joita saadaan juuri positiivisen ympäristökasvatuksen kautta, edesauttavat yksilön toimimista ympäristön puolesta. Seurakunnalla on tärkeä rooli ympäristökasvatuksessa muun kasvatustyön rinnalla.

Ympäristökasvatus tullaan ottamaan yhdeksi painopisteeksi seurakunnan toimintasuunnitelmaan ja luodaan yhteiset pelisäännöt ympäristökasvatussuunnitelman avulla. Ympäristökasvatussuunnitelman suunnittelu aloitetaan ensimmäisenä diplomivuonna 2010, jolloin pystytään huomioimaan myös kirkon yhteinen painopiste ”Pyhyys” ja luomakunnan pyhyys. Suunnitelman toteutus alkaisi vuonna 2011. Suunnitelmaa tekemään kootaan kattavasti muun muassa lapsityön ja nuorisotyön työntekijöitä. Esimerkkiä ympäristökasvatussuunnitelman tekemiseen voidaan ottaa esimerkiksi Rovaniemen tai Tampereen seurakuntien ympäristökasvatussuunnitelmista.

Ympäristökasvatus näkyy jo ainakin seuraavilla työaloilla; lähetystyö, musiikkityö, diakoniatyö, julistustyö, nuorisotyö, lapsityö, hautausmaat ja osaltaan myös keittiöiden/emäntien toiminnassa. Ympäristökasvatusta tullaan lisäämään ja erilaisia ympäristökasvatuskeinoja tarkentamaan eri työaloilla varsinkin ympäristökasvatussuunnitelman laatimisen jälkeen. Ympäristökasvatus kohdennetaan etenkin lapsiin ja nuoriin. Taulukossa 2. on esitelty eri työalojen jo olemassa olevia ja suunniteltuja ympäristökasvatuskeinoja.

Taulukko 2. Ympäristökasvatusta eri työaloilla.

TYÖALA	YMPÄRISTÖKASVATUSKEINOJA
Lähetystyö	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsille tutustumisia muiden maiden kulttuureihin ja erikoisuuksiin • Kirpputorit, käsityöpajat (matonkuteet, puutyöt) • Ympäristökeskustelua lähetyspiireissä mahdollisuuksien mukaan • Kahvipusseista kassien tekeminen → tehdään vanhasta uutta
Musiikkityö	<ul style="list-style-type: none"> • Luontoaiheisia virsiä, vuodenaikojen mukaan virret • Keskustelua luontoaiheisten virsien alkuperästä, mitä virret merkitsevät omassa elämässä jne.

	<ul style="list-style-type: none"> • Lauluiltoja ulkona • Kansanlauluiltoja/kirkkoja • Metsäkirkkoja • Muiden kulttuurien musiikkiin tutustuminen (Afrikka) • Etenkin lapsille ja nuorille ympäristöaiheita
Diakoniatyö	<ul style="list-style-type: none"> • Kirpputorit • Metsä-marja-sieniretket • Keskustelua ympäristöstä • Vanhasta uutta, kohtuuden idea • Tuunauspaja haaveissa • Leireillä tms. ollut ympäristöaiheita • Vastuuviikko ja erilaiset keräykset
Julistustyö	<ul style="list-style-type: none"> • Luomakunnan sunnuntai • Tuomas messuun, esirukouksiin ja saarnoihin teemaksi ympäristö • Luontoaiheisia jumalanpalveluksia (ollut lähinnä lapsilla) • Ripareilla (mm. Raamiksien yhteydessä) ympäristöasioita • Sadonkorjuujuhlia, kylvönsiunaus jne.
Nuorisotyö	<ul style="list-style-type: none"> • Nuuvinniemen luontopolku (ymp.kasv. painotteinen, myös muut työalat) • Ripareille ja leireille ympäristöasioita (kierrätys, energiansäästö jne.) • Kimppakyytien suosiminen
Lapsityö	<ul style="list-style-type: none"> • Perhekerhoissa nuoret äidit kiinnostuneita kestovaivoista ja ekoasioista • Kevätretkipäivät bussilla, luontoretkeä, luontoon tutustumista, ulkoilua • Kierrätysmateriaaleista (paperi, wc-rulla, jogurttipurkki) ja luonnonmateriaaleista askartelu • Täytetty keväällä vihkoa luontohavainnoista • Voitaisiin järjestää luontoaiheinen leiri, lasten ympäristönäyttely jne. • (Tärkeää tuoda jo pienillekin lapsille ilmi ympäristöasioita ja lajittelua tms.) • Yhteistyö- ja ympäristökasvatusmahdollisuudet Lastenkulttuurikeskus Verson (Lastenkulttuurikoordinaattori Mervi Riikonen, mervi.riikonen@soisalo-opisto.fi, p. 040 - 7138669) ja Keski-Savon ympäristökasvatuksen kanssa.
Aikuistyö	<ul style="list-style-type: none"> • Vaelluskerho (kokoontuu viikoittain kesäisin jo usean vuo-

	<p>den ajan)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Metsästäjäillat • Miesten ja naisten saunaillat (kimppakyyditys, sosiaalinen kestävyys) • Mahdollista infoa ympäristöasioista (mm. vaelluskerhossa)
Hautausmaat	<ul style="list-style-type: none"> • Opastettuja hautausmaakerroksia • Kevät ja syyssiivouksien yhteydessä ympäristökasvatusta, lajitteluohjeita • Lajittelumahdollisuus →Hautausmaiden kesätyöntekijät ohjeistavat tarvittaessa lajittelussa • Vaihtoehdoksi monivuotiset perennat • Annetaan vaihtoehtoja muovikynttilöille
Keittiöt/emännät	<ul style="list-style-type: none"> • Reilun kaupan tuotteet • Kasvisruoka • Infoa reilusta kaupasta jne.

8.2 Jumalanpalvelukset ja ympäristöaiheet

Luomakunnan sunnuntai tullaan järjestämään vuosittain, jolloin käsitellään myös ympäristövastuuta. Lisäksi hartauksia ja ulkojumalanpalveluksia, kuten metsäkirkkoja ja kylvänsiunauksia sekä muita ympäristöaiheisiä tapahtumia ja tilaisuuksia lisätään ennestään ohjelmistoon. Jumalanpalveluksiin, saarnoihin ja esirukouksiin otetaan ympäristöasiat mukaan sopivissa tilanteissa esim. keväällä sadonkorjuun aikana tai jos maailmassa on tapahtunut ympäristön kannalta merkittäviä asioita. Ympäristökasvatus ja ympäristöasiat huomioidaan mahdollisuuksien mukaan julistustyössä. Apuna voidaan käyttää muun muassa kirkon ilmasto- ohjelmaa ”Kiitollisuus, kunnioitus ja kohtuus”.

8.3 Ympäristötapahtumat, yhteistyö ja kannanotot

Seurakunta on jo ollut järjestämässä ympäristöaiheisiä tapahtumia. Maaliskuussa 2009 järjestettiin Vangasjärvellä vesiensuojeluaiheiset pilkkikisat kaupungin, seurakunnan ja alueen yritysten yhteistyönä. Seurakunnalla on hautausmaa ja leirikeskus Vangasjärven rannalla. Tärkeä osa kisoja oli tuoda ihmisten tietoon ympäristöasioita etenkin vesistöihin liittyen. Asia oli ajankohtainen, sillä Vangasjärveä on tarkoitus ryhtyä kunnostamaan nuottaamalla ja muilla keinoin. Pilkkikisojen tarkoituksena oli motivoida ihmisiä kalastamaan järvestä pois roskakalaa.

Valtakunnalliset Kirkon ympäristöpäivät järjestetään 7-8.9.2010 Pieksämäellä ja Pieksämäen seurakunta tulee toimimaan aktiivisesti mukana päivien järjestelyssä ja aiheesta tiedottamisessa. Yhteistyötahoille ja muille verkostoille voisi myös tätä kautta saada ympäristöasioita informoitua. Tällainen suuri tapahtuma on ympäristöasioiden näkyvyyden lisäämiseksi mahdollisuus, jota ei kannata jättää käyttämättä.

Seurakunta on tehnyt yhteistyötä kunnan ja kaupungin, erilaisen järjestöjen (PS-Liikunta, Martat) ja yhdistysten sekä oppilaitosten (Diak, Sisop, MAMK) kanssa. Pieksämäen luonnonselvitysten ja muiden luonnon/ympäristön asiantuntijoiden kanssa tullaan yhteistyötä lisäämään esimerkiksi luontoarvojen kartoittamiseksi. Mahdollisuuksien mukaan järjestetään tai osallistutaan erilaisten ympäristötapahtumien järjestämiseen useammin. Lisäksi yhteistyötä ympäristökasvatusasioissa seurakunnan ja muiden tahojen välillä pyritään lisäämään.

Koko seurakunnan yleinen kannanotto ympäristöasioihin on syksyllä 2009 lähetetty haaste alueen suurille yrityksille, yhteisöille ja oppilaitoksille ryhtyä myös ympäristötyöhön (Liite 3). Joitakin toimijoita on jo vastannut haasteeseen ja yhteistyötahojen kanssa tullaan järjestämään yhteisiä tapahtumia ja parantamaan Pieksämäen ympäristötietoisuutta ja ympäristön tilaa. Seurakunta on lisäksi tarvittaessa ottanut kantaa sen toimintoihin vaikuttaviin hankkeisiin esimerkiksi teollisuuteen ja rakentamiseen liittyen.

8.4 Nuuvinniemen leirikeskus ympäristökasvatuksen keskuspaikaksi

Nuuvinniemi on seurakunnan käytetyin leirikeskus. Niemen kärjessä kulkee ennestään pieni polku ja niemen luontoarvot sekä metsätyypit ovat monipuoliset. Niemestä löytyy mm. vapaaehtoisen suojelun piirissä oleva lepikkoalue sekä linnustoa ja erilaisia kasveja on runsaasti. Tällainen kohde sopii todella hyvin luontopoluksi ja ympäristökasvatustarkoituksiin. Polulla voitaisiin esitellä kasvi-, eläin- ja lintulajeja, pohtia miksi luonto on muovautunut juuri niin tai kuka on hakannut kolot lahoon puuhun. Nuotiopaikalla niemen kärjessä voitaisiin pohtia jokamiehenoikeuksia sekä rannassa tutkia veden laatua ja miettiä siihen vaikuttavia tekijöitä. Omakohtaiset positiiviset luontokokemukset antavat lapsille, nuorille ja miksei vanhemmillekin ihmisille kimmokkeen jatkaa luontoharrastuksien parissa, suojella luontoa ja toimia ympäristön puolesta. Monimuotoisuus- teeman lisäksi historia ja esihistoria ovat tärkeässä asemassa luontopolkua ajatellen. Nämä aihealueet myös lisäävät kiinnostavuutta luontopolkuun.

Nuuvinniemeen on tehty ympäristöhoitosuunnitelma. Jos tämä suunnitelma toteutetaan lopullisesti, tulee siinä vielä erityisesti ottaa huomioon ympäristöarvot ja ympäristökasvatus. Kunnostettavaksi suunniteltu leirikirkko rannassa ja suunnitelmassa esitetty riihikirkko loisivat oivat mahdollisuudet järjestää tilaisuuksia luonnon keskellä.

Luontopolku on mahdollista toteuttaa Mikkelin ammattikorkeakoulun Nikkarilan toimipisteen metsätalouden opiskelijoiden avulla. Heillä on projektioiskeluna samankaltaisia tehtäviä. Toiveittamisaikataulusta ja käytänteistä sovitaan syksyn 2009 aikana. Mukana luontopolkuhankkeessa ovat MAMK:in lisäksi ainakin/mahdollisia yhteistyötahoja; lapsi-, nuoris- ja diakoniatyö (vanhukset ja vammaiset), esihistorian asiantuntija, ympäristösihteeri ja luontokartoitusasioissa Pieksämäen luonnonystävät.

8.5 Toimenpiteet ja tavoitteet

- Ympäristökasvatussuunnitelma laaditaan ensimmäisenä diplomivuonna.
- Ympäristökasvatus huomioidaan mahdollisimman monella työalalla. Etenkin nuoris- ja lapsityö ovat merkittäviä ympäristökasvatuksen kanavia.
- Järjestetään Luomakunnan sunnuntai ja muuta ympäristöaiheista toimintaa/tilaisuuksia/tapahtumia.
- Seurakunnalla on lista mahdollisista ympäristötapahtumista, teemaviikoista (energian säästöviikko, ÄOM, autoton päivä, Earth hour jne.) Näihin osallistutaan ja listaa täydennetään aina tilanteen ja mahdollisuuksien mukaan.
- Yhteistyötä seurakunnan ja eri tahojen välillä lisätään.
- Panostetaan Nuuvinniemeen ”ympäristökasvatuskeskuksena”

VASTUU: Ympäristövastaava, työalat.

9 Jätehuolto

9.1 Jätehuoltoselvitys ja -suunnitelma

Riina Hänninen tekee jätehuoltoselvityksen ja jätehuoltosuunnitelman opinnäytetyönään joulukuksi 2009. Jätehuoltoselvityksessä ja -suunnitelmassa kartoitetaan nykyisen jätehuollon tila ja määritellään tavoitteita ja keinoja jätteen määrän vähentämiseksi sekä hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi. Mahdollisia uusia hyötyjätejakeita ovat metalli, lasi, muovi ja pahvi. Ongelmajätteitä seurakunnalla ei juuri synny, pattereita toimitetaan patterinkeräykseen ja ongelmajätteitä Pieksämäen jäteasemalle. Seurakunta hoitaa jätehuollon kolmen yhtiön, Jätekuikko Oy:n, Pieksämäen Keräys Oy:n ja Puu ja jätekuljetus Ky:n (PPJ), kautta. Jätehuolto on tällä hetkellä järjestetty pääasiallisesti jätehuoltomääräysten mukaisesti. Puutteita on korjattu. Esimerkiksi on hankittu pyörälliset jäteasiat kohteisiin, joista ne ovat puuttuneet, rakennettu kunnollisia jätekatoksia ja jäteautojen esteettömään liikkumiseen on kiinnitetty huomiota. Jätekatokset on rakennettu Pieksämäen liikunnan toimesta (kolmannen sektorin toimija). Kuitenkin hyötyjätteen keräyksessä ja jätehuollossa on vielä tehostamisen varaa.

Hautausmailla kerätään biojäte erikseen ja kompostoidaan aumoissa Vangasniemen ja Siilin sekä Jäppilän ja Virtasalmen hautausmaiden läheisyyteen perustetuilla kompostointialueilla. Osalla hautausmaista myös työntekijöiden taukutiloissa syntyvä biojäte vietään kompostointialueelle kompostoitavaksi. Tällä hetkellä kerättävän sekajätteen lisäksi hautausmaille on suunnitteilla ainakin pahvin kausittainen keräys ja mahdollinen muovin keräys. Käyttöasteeltaan suuremmissa kiinteistöissä, missä on keittiöt, on järjestetty kompostointi kompostorien avulla.

Muutamilla kiinteistöillä kerätään myös paperi. Lisäksi emännät keräävät vapaaehtoisesti joillakin kiinteistöillä metallia, keräyskartonkia ja lasia ja toimittavat ne lähimpiin ekopisteisiin. Tarkoituksena on saada keräysastiat näille jakeille itse kiinteistöille mikä helpottaisi lajittelua ja tehostaisi jätehuoltomääräysten noudattamista. Kynttiläjäteongelmaan mietitään ratkaisuja yhteistyössä Pieksämäen keräyksen kanssa. Informoimalla ja ohjeistamalla seurakuntalaisia paremmista toimintavoista saadaan toivottavasti seurakuntalaisia pohtimaan käytänteitään hautakynntilöiden suhteen. Informointiin voivat sisältyä esimerkiksi lehtijutut, tiedotteet ja tiedotus Internet- sivuilla. Lisäksi seurakunnan omaan kynttilöiden käyttöön tulee kiinnittää huomiota ja miettiä ympäristöystävällisempiä sekä kestävämpiä ratkaisuja (esim. lasilyhdyt) muun muassa sankarihautausmaille.

Jätteiden määrää vähennetään muun muassa kiinnittämällä huomiota pakkauksiin ja hankintoihin sekä niiden kestävyys, kertakäyttötuotteiden vähentämiseen sekä hyötyjätejakeiden/eri keräysjakeiden määrän lisäämiseen. Hyötyjätteiden keräystä suunniteltaessa on kuitenkin huomioitava, että vähän syntyviä, pienieräisiä jakeita ei ole välttämättä kustannus- tai energiatehokasta kerätä ja kuljettaa. Tällöin on ympäristöystävällisempi ratkaisu jättää tällaiset jakeet keräämättä. Koulutusta ja selkeiden ohjeiden määrää muun muassa jätekatoksissa tullaan lisäämään.

Pieksämäen seurakunnassa on kirpputoreja 3kpl; Winttipuoti kantakaupungissa sekä kirpputorit Virtasalmella ja Jäppilässä. Lisäksi keskustan seurakuntakeskuksella toimii kirjakirppis, johon on keskitetty kirjojen kirppismyynti. Kirpputorien kautta vanha tavara saa uuden elämän ja jätevirrat pienenevät.

Kaatopaikkajätteen määrää ei ole aikaisemmin tarkasteltu, mutta nyt sitä ryhdytään kartoittamaan. Jos seurakunnalle saadaan lisää hyötyjätejakeita keräyksen piiriin, vähenee sekajätteen määrä automaattisesti.

Tarkemmat tiedot seurakunnan jätehuollosta löytyvät liitteestä 1 ” Jätehuoltosuunnitelma: Pieksämäen seurakunta”, joka on osa opinnäytetyötä ”Jätehuolto Pieksämäen seurakunnassa”.

9.2 Toimenpiteet ja tavoitteet

- Jätehuoltosuunnitelman pohjalta kehitetään toimintatapoja.
- Jätejakeita lisätään tarpeen mukaan ja hyötyjätteen keräystä tehostetaan. Samalla huomioidaan energia-, eko- ja kustannustehokkuusasiat.
- Kynttiläjätteeseen etsitään ratkaisuja informaation, ohjeistuksen ja seurakunnan oman esimerkin kautta. Selvitetään mahdollisuutta muovikeräykseen.
- Laajempaa yhteistyötä paikallisten jätehuoltoyhtiöiden, Pieksämäen keräyksen ja PPJ:n, kanssa selvitetään.
- Jätteiden määrää kartoitetaan ja sitä pyritään vähentämään (huomiointi hankinnoissa, pakkauksissa, tuotteiden kierrätettävyydessä, kestävyydessä, kertakäyttötuotteiden vähentämisessä jne.)

VASTUU: seurakuntapuutarhuri, hallintopäällikkö, srk- mestarit, erityisammattimiehet, emännät, muut työalat.

10 Siivous

Pieksämäen seurakunnan siivouksen hoitaa tällä hetkellä ISS. Heillä on ympäristöohjelma. Ympäristöohjelman mukaan suositetaan ympäristöystävällisiä siivoustapoja ja -välineitä, kiinnitetään huomiota pakkauksiin ja hankintoihin, sekä suositetaan ympäristömerkittyjä pesu- ja puhdistusaineita. Muun muassa klooripitoisista pesuaineista on luovuttu lähes kokonaan ja siivouksessa suositetaan kevyempiä menetelmiä, kuten mikrokuituliinoja ja lattioiden kiillotusta vahauksen sijaan. Lisäksi annosteluun kiinnitetään huomiota, käytetään valkaisuaineita, polypusseja ja siivousvälineet ovat useimmiten koottavia, jolloin ei tarvitse ostaa kokonaan uutta välinettä. Siivousvälineet ja aineet säilytetään seurakunnalla turvallisesti lukollisissa siivouskomeroissa. Siivoustaso ja siivouksen tarve huomioidaan likaisuuden ja tilojen käyttöasteen mukaan siivouksen yhteydessä, jolloin ”puhtaampia” tiloja ei siivota liian tehokkaasti. Siivouskertojen määrä vaihtelee kiinteistön käyttöasteen mukaan, esimerkiksi Uudella kirkolla siivotaan joka päivä, mutta vähemmän käytettävillä kiinteistöillä ei edes välttämättä joka viikko. Jätehuollon siivoajat hoitavat seurakunnan jätehuollon mukaisesti. Koulutusta he saavat tarvittaessa ISS:ltä. Liitteestä 2 löytyvät tarkemmat tiedot ISS:n ympäristöohjelmasta ja ympäristötoimista. Siivous voidaan räätälöidä ISS:n kanssa seurakunnan ympäristönormeja noudattavaksi.

10.1 Toimenpiteet ja tavoitteet

- ISS:llä ympäristöohjelma. Suositetaan ympäristöystävällisiä toimintatapoja.

→ Jos vaihdetaan siivousyrittäjää, on tältä myös vaadittava ympäristömyönteisiä käytänteitä.

- Seurakunnan omissa valinnoissa (siivousaineet/pesuaineet) huomioidaan ympäristöystävällisyys ja ympäristömerkit.
- Huomioidaan siivoajien ja työntekijöiden yhteistyö ja yhteisymmärrys
- Koulutusta järjestetään tarvittaessa siivoukseen ja etenkin ympäristödiplomiin liittyen.

VASTUU: Hallintopäällikkö, ISS, emännät

11 Kiinteistöhoito

Energian (lämpö ja sähkö) sekä veden kulutusta on seurattu säännöllisesti entisessä kaupunkiseurakunnassa. Uudessa Pieksämäen seurakunnassa tietoja on kirjattu säännöllisesti vuodesta 2007 asti suurimmassa osassa kiinteistöjä. Energiatietoja ryhdytään seuraamaan säännöllisesti koko seurakunnassa. Energiansäästö huomioidaan entistä kattavammin. Alustaviksi säästöavoitteiksi on asetettu lämmön osalta ainakin 1 % / vuosi ominaiskulutuksen aleneminen, sähkön kulutuksen aleneminen 1 % / vuosi ja veden osalta 1 % / vuosi. Tarkempia säästöavoitteita asetetaan energiakatselmuksen ja säännöllisen seurannan alkamisen jälkeen.

Kiinteistöistä on tehty kuntokartoituksia, mutta ne ovat pääosin vanhentuneita. Lisäksi vuonna 2008 on tehty kiinteistökartoitus, josta löytyy jonkin verran tietoja kiinteistöistä ja niiden tulevista toimenpiteistä. Kuntokartoitus ja/tai energiakatselmus tehdään kiinteistöistä neljän diplomivuoden aikana. Kiinteistöhoitoon vastuuhenkilönä on toiminut hallintopäällikkö, ja hän tulee myös jatkossa toimimaan energiavastaavana.

Pieksämäen seurakunnan sähkö tulee Savon Voimalta. Heillä uusiutuvien energiamuotojen käyttö vuonna 2008 oli 33 %. Ympäristöryhmän kokouksessa on päätetty, että seurakunta osallistuu jonakin diplomivuonna energiansäästöviikkoon tai muihin energiansäästökampanjoihin. Savon voimalla on olemassa myös Norppasähkön kaltainen Vihreä voima- ekosähkövaihtoehto, johon seurakunta selvittää liittymismahdollisuuksia. Liittyminen riippuu muista Savon hankinnassa mukana olevista osapuolista. Lisäksi on päätetty, että seurakunnassa siirrytään energiansäästölampujen käyttöön vaiheittain, sitä mukaa, kun valaistuksia uusitaan ja vaihdetaan, niin että lopulta koko seurakunnassa on käytössä energiansäästölamput hehkulamppujen sijaan. Esimerkiksi Uuden kirkon vanhalla puolella on muutamiin tiloihin jo vaihdettu energialamput. Tällä toimenpiteellä seurakunta varautuu jo tulevaan energiatehokkuutta vaativaan Eco- design-direktiiviin, joka kieltää hehkulamppujen käytön toteutuessaan. Muutenkin rakentamisessa ja remonteissa huomioidaan ympäristö ja energia- asiat entistä kattavammin.

Seurakunta on vuokrannut tilojaan, muun muassa Jäppilän leirikeskukseen ja Virtasalmen papin. Seurakunta on myös vuokralla muutamissa tiloissa tai tilat ovat esimerkiksi kaupungin kanssa yhteiskäytössä. Osasta kiinteistöistä luovutaan. Jäljelle jäävien tilojen käyttöastetta nostetaan. Kun ylimääräisistä kiinteistöistä luovutaan, saadaan samalla pudotettua seurakunnan kokonaisenergiankulutusta huomattavasti.

Alkukyselyssä ja haastatteluissa seurakunnan työntekijät ovat toivoneet energiansäästöohjeita ja -koulutusta. Energian- ja vedensäästöstä jaetaan työntekijöille yleiset ohjeet esimerkiksi sähköpostin välityksellä ja soveltuvissa määrin järjestetään energiansäästökoulutusta ja -ohjelmaa. Energia- asioissa on tärkeää huomioida ilmastonmuutos. Energiansäästö on merkittävä keino estää ilmastonmuutosta ja tämä tulisi myös huomioida seurakunnan tiedotuksessa ja koulutuksessa.

11.1 Toimenpiteet ja tavoitteet

- Energian (sähkö, lämpö) ja veden kulutusta seurataan säännöllisesti.
- Rakentamisessa ja remonteissa huomioidaan ympäristö ja energia- asiat.
- Energiakatselmus ja/tai kuntokartoitus on tavoitteena toteuttaa neljän diplomivuoden aikana vaiheittain.
- Osallistutaan energiansäästöviikkoon jonakin diplomivuonna ja energiansäästötoimiin.
- Energiasäästölamput otetaan käyttöön seurakunnalla vaiheittain.
- Annetaan energiansäästövinkkejä ja tarvittaessa muuta koulutusta työntekijöille ilmastonmuutos näkökohdat huomioiden.
- Ylimääräisiä kiinteistöjä vuokrataan, myydään tai puretaan. Yhteiskäyttöä ja vuokrausta tiloissa mm. kaupungin kanssa lisätään.
- Tavoitteena energiansäästö ympäristöindikaattoreiden (sähkö, lämpö ja vesi) tavoitteiden mukaisesti.

VASTUU: Hallintopäällikkö

12 Keittiöt ja ruokalait

Keittiöiden jätehuoltoselvitys tehdään osana jätehuoltosuunnitelmaa kiinteistöjen mukaisesti. Pieksämäen seurakunta on Reilun kaupan seurakunta, joten kaikki tee ja kahvi ovat reilua kauppaa. Myös muissa tuotteissa valitaan Reilua kauppaa mahdollisuuksien mukaan. Ympäristömerkittyihin tuotteisiin ryhdytään panostamaan ja keittäjille on ohjeistettu ympäristömerkki.fi sivuilta kuinka löytää, mitkä tuotteet ovat ympäristömerkittyjä. Joukkoruokailussa noudatetaan ravitsemussuosittelujen tavoitteita ja kaikille tarjotaan täysipainoista ja terveellistä ruokaa. Seurakunnassa käytetään jonkin verran lähituotteita ja luomuruokaa. Ennen leirejä

selvitetään ruokavaliot leirille tulijoilta. Ilmoittaneille on aina täysipainoinen kasvisruokavaihtoehto tarjolla ja erilaiset kasvisruokavaliot sekä muut erityisruokavaliot otetaan huomioon. Lisäksi kasvien ja hedelmien määrää on lisätty ruokailuissa ja erilaisissa tarjoiluissa. Virallisesti lajitellaan biojäte ja sekajäte. Keittäjät lajittelevat kuitenkin itse myös pahvia, paperia, metallia ja lasia. Näille jakeille olisi tarkoitus hankkia astiat käyttöasteeltaan suurimpiin kiinteistöihin. Lisäksi lajittelu on mahdollistettava niin sisällä keittiöissä kuin ulkona jätekatoksissa. Keittiöissä on tärkeää ottaa huomioon kertakäyttötuotteet, pakkaukset ja tarjoilujen pakkaaminen sekä mahdollisuuksien mukaan (huomioitava mm. terveysturvalliset) pyrittävä siirtymään ympäristöystävällisempiin vaihtoehtoihin.

12.1 Toimenpiteet ja tavoitteet

- Reilun kaupan tuotteiden tarjoamista jatketaan ja mahdollisuuksien mukaan laajennetaan.
- Osallistutaan vuosittain Reilun kaupan viikkoon ja tuodaan Reilua kauppaa enemmän esille.
- Kasvisruokaa lisätään mahdollisuuksien mukaan.
- Ympäristömerkittyjä tuotteita valitaan ja otetaan huomioon esimerkiksi pesuaineissa.
- Lähi- ja luomutuotteita suositaan keskitetyn hankinnan antamissa puitteissa.
- Lajittelun mahdollisuuksia parannetaan kunnollisilla lajitteluastioilla ja keräyksen järjestämisellä.
- Huomioidaan kertakäyttötuotteiden ja pakkauksien kohdalla ympäristöystävällisempiä vaihtoehtoja.

VASTUU: Emännät

13 Toimistotyö

Uudella Pieksämäen seurakunnalla ei ole vielä yhtenäisiä hankintasääntöjä. Hankinnat tapahtuvat keskitetysti Savon hankinnan kautta, jolla valintakriteerinä on mahdollisuuksien mukaan ympäristö. Toimistoissa ainakin paperi ja kirjekuoret ovat ympäristömerkittyjä. Useassa tietokoneessa on energia/ympäristömerkintä. Toimistoihin ja seurakunnan tiloihin on suunnitteilla hankittavaksi uusia kopiokoneita, tulostimia jne. Näissä laitteissa tullaan ottamaan huomioon ympäristönäkökohdat. Uusien koneiden myötä helpottuu kopiointien määrän ja paperin kulutuksen seuraaminen. Kalusteet on hankittu mm. Iskusta (suomalaisuus, laatu, kestävyys) ja Martelasta (ISO14001- ympäristösertifikaatti).

Toimistoihin on jaettu sähköpostin välityksellä paperinlajitteluohjeet. Ohjeita on tulostettu toimistojen seinille ja työntekijät ovatkin ryhtyneet ottamaan käyttöön paperinkeräysastioita.

Myös kaksipuolinen tulostaminen ja sähköisten asiakirjojen käyttö on lisääntynyt. Lisäksi ”roska” paperia käytetään muistilappuina ja kirjekuoria uusiokäytetään. Paperinkäytön vähentämistoimet on siis aloitettu. Kertakäyttötuotteita ei juurikaan käytetä, mutta tulevaisuudessa kestotuotteet huomioidaan entistä paremmin. Sähköpostin välityksellä lähetetään työntekijöille vinkkejä mm. energiansäästöstä. Energiansäästöön kiinnitetään huomiota ja koulutus sekä ohjeistukset ovat tärkeä osa energiavalveutuneisuutta.

Seurakunnalle olisi hyvä hankkia toimistoihin ja muihin tiloihin kunnolliset lajitteluastiat, jolloin puitteet olisivat kunnossa ja kynnys lajittelun aloittamiseen pienempi.

13.1 Toimenpiteet ja tavoitteet

- Laaditaan diplomikauden alkupuolella yhtenäinen hankintaohjeistus seurakuntaan.
- Hankinnoissa panostetaan enemmän ympäristönäkökulmiin ja kestävyteen
- Painotetaan paperin- ja energiansäästöä sekä työntekijöiden koulutusta (tulostus, energia jne.)
- Tehostetaan lajittelua mm. kunnollisten lajitteluastioiden avulla.

VASTUU: Hallintopäällikkö, talouspäällikkö

14 Hautausmaat ja viheralueet

Hautausmaita seurakunnalla on viisi; Hiekkapuro, Siili, Vangasniemi, Jäppilä ja Virtasalmi. Yhteensä näiden alueiden pinta-ala on noin 22,5 ha. Lisäksi on kolme sankarihauta- aluetta ja Vangasniemen hautausmaan yhteydessä pieni ortodoksinen hautausmaa, jonka hoidosta vastaa Pieksämäen seurakunta. Arkkuhautapaikkoja on noin 25000 sekä tämän lisäksi uurnapaikat ja muistolehdot. Viheralueita löytyy usealta kiinteistöltä sekä etenkin leirikeskusten luota.

14.1 Ympäristöselvitys sekä hoito-ohjeet ja koulutus

Seurakunnassa ei ole tehty varsinaista ympäristöselvitystä esimerkiksi eläin- ja kasvilajien osalta. Myöskään kirjallisia hoito-ohjeita tai ympäristöohjeita ei vielä ole. Ne tehdään diplomikauden alussa. Nämä ohjeet voidaan esitellä kesätyöntekijöille jokakeväisessä infossa. Kasvi- ja eläinlajien selvityksessä apuna voitaisiin käyttää esimerkiksi Pieksämäen luonnonystäviä ja heidän asiantuntemustaan.

14.2 Kulttuurihistoriallisten arvojen inventointi

Seurakunnan hautausmailla on tehty kulttuurihistoriallisesti merkittävien hautamuistomerkkien inventointi vuosina 1987-1988 Hiekkapurossa ja Siilillä, sekä Jäppilässä 2005 ja Virtasalmella 2006. Hautamuistomerkit on kuvattu ja kirjattu niistä tiedot ylös. Materiaali on saatavana cd:nä, romppuina tai kirjallisena tietona.

Lisäksi seurakunnan hautausmaista ja muistomerkeistä on julkaistu Pieksämäki-seuran toimesta vuonna 1983 kirja ”Kivet kertovat”. Sankarivainajista Vanhalla kirkolla on julkaistu kirja: Talvi- ja jatkosodan vainajat Pieksämäen kirkkomaassa. Pieksämäki-seuran julkaisu n:o 4. Sisälähetyseuran kirjapaino. 1992.

14.3 Luonnonvaraisen hoidon alueet ja luonnonmuistolehdot

Seurakunnalla on paljon luonnonvaraisen hoidon alueita, sekä niittymäisiä ja ketomaisia alueita. Pääasiallisesti hautausmaiden reuna- alueet ja rantojen ja hautausmaiden väliset vyöhykkeet ovat luonnontilaisia. Kaavoitettua hautausmaahan ei ennakkoon nurmeteta vaan sen annetaan olla täysin luonnontilaista. Esimerkiksi Siililtä löytyy metsäisiä alueita vanhasta osasta ja siviilirekisterialueelta. Monilla hautausmailla on myös luonnonnurmea rakennetun nurmen sijaan, lisäksi jotkin vanhat hautausmaa- alueet ovat hiekkapohjalla.

Nuuvinniemeen 2000- luvun alussa tehty ympäristösuunnitelma painottaa luonnonvaraisia ja heinämäisiä kasveja. Leirikeskuksen alueesta on haluttu saada hyvin luonnonmukaisen oloinen. Leirikeskuksen lähellä on myös paljon luonnontilaista ulkoilumetsäksi suunniteltua aluetta. Uurnalehto Siilillä on myös hyvin luonnonmukaisesti hoidettua aluetta.

14.4 Perennat ja istutukset

Tällä hetkellä ryhmäkasvit ja kesäkukat tulevat Reetantarhalla, jolla on ympäristöjärjestelmä. Puut ja pensaat tulevat pääosin Huutokosken taimistolta. Molemmat ovat lähituotantoa. Kesäkukkina on käytetty muun muassa Markettoja, Hopealehtiä, erilaisia Begonioita, Guineanliisoja ja Verenpisaraa. Tarkoituksena on lisätä hoitohautojen vaihtoehtoihin monivuotiset perennat. Myös seurakunnan omiin istutuksiin esimerkiksi Uuden kirkon luokse on suunnitteilla lisätä monivuotisia kasveja, pensaita ja maanpeittokasveja, mikä vähentää kesäkukkien määrää ja ympäristövaikutuksia sekä helpottaa hoitotyötä.

14.5 Kemikaalit, lannoitteet ja koneet

Seurakunnalla kemikaaleja ei käytetä kuin tarvittaessa ja yleisesti ottaen on seurakunnan torjunta- aineiden ja muiden kemikaalien käyttö hyvin vähäistä. Maaleja ja liuottimia ei synny, sillä remontit ja korjaukset ovat yleensä ulkoistettuja. Seurakunnalla tulee selvittää nykyisin

käytössä olevien kemikaalien ympäristövaikutukset ja mahdolliset haitalliset tai kielletyt kemikaalit tulee vaihtaa jatkoa ajatellen ympäristöystävällisempiin.

Lannoitteissa käytetään pääosin Biolanin luonnonmukaisia pitkävaikutteisia lannoitteita, myös kompostoitua hevosenlantaa on käytetty. Jonkin verran käytetään kemiallisia lannoitteita, mutta painotus on kuitenkin luonnonmukaisissa lannoitteissa.

Seurakunnan hautausmailla tarvittavat koneet on esitelty ympäristökatselmuksessa liikenneselvityksen yhteydessä. Koneissa on pääosin katalyysaattorit. Öljyt ja muut koneista tulevat jätteet hoidetaan asianmukaisesti. Seurakunnalla käytetään myös paljon mekaanisia laitteita ja mekaanista työtä hautausmailla. Näin vältetään kemikaalien käytöltä esim. käytävien heinien poistossa.

14.6 Kasteluveden vähentäminen

Seurakunnalla ei ole sadetusautomaattia hautausmailla. Vettä pyritään käyttämään säästeliäästi. Kahdella suurella hautausmaalla, Siilillä ja Vangasniemessä, vesi otetaan suoraan järvestä, jolloin vältetään puhtaan vesijohtoveden käyttämisestä kukkien kastelussa. Tämä on järkevä puhtaan veden säästökeino. Käytettävien kasteluvälineiden kuntoon on myös kiinnitettävä huomiota veden säästämiseksi.

14.7 Toimenpiteet ja tavoitteet

- Laaditaan diplomikauden alussa hautausmaiden kirjalliset hoito- ja ympäristöohjeet.
- Ympäristöohjeet esitellään kevät-infossa kesätyöntekijöille.
- Hautausmailla ryhdytään järjestämään uudestaan opastettuja hautausmaakerroksia.
- Jätelajittelua tehostetaan ja opastusta/neuvontaa lisätään.
- Ympäristöystävällisempiin kynttilävaihtoehtoihin ja kynttiläjätteen asianmukaiseen poistoon kiinnitetään huomiota.
- Myös muille hautausmaille (kuin Virtasalmi ja Jäppilä) harkitaan siivoustalkoita.
- Luonnonvaraisen hoidon alueet ja luonnonmuistolehdot/luonnontilaiset urnalehdot huomioidaan tarkemmin.
- Hoito- hautojen istutuksiin annetaan vaihtoehdoksi monivuotiset perennat ja seurakunnan omissa istutuksissa suositaan monivuotisia kasveja.
- Kukkakauppojen kanssa selvitetään yhteistyötä ja käyttömahdollisuuksia maatuviin kukkalaitteiden suhteen.
- Kemikaaleja ja lannoitteita vaihdetaan tarpeen mukaan ympäristöystävällisempiin vaihtoehtoihin.

VASTUU: Seurakuntapuutarhuri

15 Leiri- ja kurssikeskukset

Seurakunnalla on neljä leirikeskusta, joista kaksi on tällä hetkellä ympärivuotisessa käytössä. Virtasalmen leirisaari on käytössä vain kesäaikaan ja Jäppilän Syrjälammen leirikeskus on vuokrattu. Vangasharjun leirikeskuksessa on jonkin verran toimintaa, mutta leirikeskusta on ehdotettu purettavaksi. Tällä hetkellä aktiivisin on Nuuvinniemen leirikeskus, joka tulee olemaan leirien päätopaikka. Nuuvinniemessä järjestetään tapahtumia (leirit, yksityiset vuokrat, saunaillat, virkistyspäivät, erilaiset tilaisuudet jne.) yli kahtenasatana päivänä vuodessa eli Nuuvinniemi on käytössä noin 60 % vuodesta.

15.1 Ympäristöselvitys, jätehuolto ja jätevedet

Nuuvinniemen ympäristöarvoja on käsitelty ympäristöohjelman kappaleessa 9.4. ympäristökasvatuksen osiossa. Nuuvinniemi on luonnoltaan monipuolinen. Niemessä on runsaasti lintulajeja ja useita eri metsätyyppejä. Metsäalueet pyritään pitämään monikäyttöisinä puisto- ja ulkoilumetsinä, missä maisema- ja luontoarvoja on korostettu. Niemen kärjessä on vapaaehtoisesti suojeltu lepikkokuvio. Leirikeskusten jätehuoltoa on selvitetty jätehuoltosuunnitelman yhteydessä, joka on liitteenä 1. Nuuvinniemen leirikeskuksessa käymäläjätteet menevät umpikaivoon, josta ne käy tyhjentämässä paikallinen jätevesiyrittäjä. Saunojen harmaat vedet suodatetaan maahan, mistä ne suodattuvat lopulta järveen. Tavoitteena on, että Nuuvinniemen leirikeskus liitettäisiin kaupungin viemäriverkkoon lähivuosien aikana. Nuuvinniemi sijaitsee Vangasjärven rannalla. Järveen on tehty kunnostussuunnitelmat ja sen kunnostaminen mm. nuottaamalla aloitetaan lähivuosien aikana. Järvi on lievästi rehevöitynyt.

15.2 Pesäpöntöt ja luontopolut

Nuuvinniemessä on rakennettu useita pesäpönttöjä eri lintulajeille. Pönttöjä on tarkoitus kunnostaa ja lisätä mm. osana leiriohjelmaa esimerkiksi nuoris- ja poikatyön toimesta. Alueella on jo luontopolku ja sinne on suunnitteilla MAMK:in metsätalouden opiskelijoiden toteuttama ympäristökasvatuspainotteinen luontopolku opaskyltteineen. Tästä on enemmän tietoa kappaleessa 9.4.

15.3 Kuljetukset

Pieksämäen keskustasta on Nuuvinniemeen alle 10km:n matka. Kuljetukset leireille hoidetaan pääasiassa leiriläisten (vanhempien) omilla autoilla ja kyydityksillä. Kimppakyytejä suositellaan leirikirjeessä ja leireiltä poistuminen tapahtuu pääasiallisesti kimppakyydeillä. Van-

gasharjun leirikeskusten purkamisen jälkeen osa leireistä järjestetään kauempana esimerkiksi lähiseurakunnissa, jolloin kuljetus tapahtuu bussilla tai muulla yhteiskuljetuksella.

15.4 Toimenpiteet ja tavoitteet

- Jätehuoltoa tehostetaan mahdollistamalla useampien hyötyjätteiden keräys.
- Jätevesiasiat saatetaan tarvittavaan kuntoon määräaikaan 2014 mennessä.
- Nuuviniemeen rakennetaan luontopolku yhteistyössä MAMK:in metsätalouden oppilaiden kanssa.
- Pesäpönttöjä kunnostetaan mm. osana leiriohjelmaa.
- Nuuviniemen kärjen lepikkoalue säilytetään toimenpiteittä ja muualla Nuuviniemen lähiympäristössä noudatetaan kevyempää metsänhoitoa ja -uudistusta.
- Kuljetuksissa painotetaan kimpakyytejä (leirikirjeeseen lisätään suositus kimpakyydin käyttämisestä) ja pidemmällä matkoilla busseja.

VASTUU: Emännät, leirien järjestäjät, seurakuntapuutarhuri, hallintopäällikkö

16 Metsänhoito

Pieksämäen seurakunnalla on metsää noin 2000ha. Entisillä Pieksämäen kaupunki- ja maaseurakunnilla sekä Virtasalmen ja Jäppilän seurakunnilla on ollut metsäsuunnitelmia jo pitkään. Kaupunki- ja maaseurakunnan kymmenvuotissuunnitelmat vanhentuivat vuosina 2005- 2006. Seurakunnassa toteutetaan osallistuvaa metsäsuunnittelua muiden seurakunnan metsänhoidosta ja metsistä kiinnostuneiden sekä metsästysseurojen kanssa.

Pieksämäen metsänhoitoyhdistys on aloittanut kesän 2008 aikana seurakunnan metsien kartoittamisen ja uuden metsäsuunnitelman laatimisen. Työ on tarkoitus saada päätökseen vuoden 2009 aikana. Suunnitelmassa huomioidaan Metsälain 10§:n erityisen tärkeät elinympäristöt sekä Luonnonsuojelulain suojellut luontotyytit. Lisäksi kartoituksessa huomioidaan isojen petolintujen ja liito-oravien pesät (tiedot Metsäkeskukselta). Myös haukkojen ja pöllöjen pesäpuut sekä metsojen soidinalueet jne. otetaan suunnitelmassa huomioon. Seurakunta voi halutessaan sopia kesähakkuiden lopettamisesta. Tällä hetkellä kesähakkuita vältetään alueilla, joissa luontoarvojen erityisyys tai muut syyt sitä vaativat. Oksa ja latvusmassaa kerätään energiakäyttöön soveltuvilta kohteilta. Leirikeskusten ympäristöä kartoitettaessa tehdään yhteistyötä metsänhoitoyhdistyksen ja seurakuntapuutarhurin välillä. Seurakunnan metsät on sertifioitu.

Metsänhoitoyhdistyksen henkilökunta on suorittanut Tikka- luonnonhoitotutkinnon, joka koskee juuri erityisen tärkeiden elinympäristöjen ja muiden luontokohteiden sekä kestävänsä metsänhoidon asiantuntemuksen lisäämistä.

Seurakunnan metsiin etenkin Nuuvinniemessä on järjestetty mm. ala- asteille metsäaiheisia retkiä ja metsäsertifiointissa nuorten ja lasten metsätietämyksen lisääminen ja ylläpito ovat tärkeässä asemassa.

Seurakunnalla on kaksi vapaaehtoisesti suojeltua aluetta. Partaharjussa (Suurisuo) 16 ha ja Pöyhölässä Jalkalan tilan törmän palsta (lehtoa) 15 ha. Lisäksi Matinmäen palstalla on 0,8 ha:n lähdekorpi pidetty luonnontilassa, Pieksänjärven ja Salvosen rannoista 21ha on maise- mametsää, Vangasniemen kärkiosa ja sen lepikkokuvio säilytetään luonnontilaisena sekä usei- ta alueita on huomioitu ulkoilukäyttöä varten. Varsinaisia suokunnostusalueita ei ole. Ringin- suolla olisi mahdollista tehdä kunnostuksia tai harkita sen siirtämistä valtiolle. Soista kuiten- kin noin 30 ha on 1996-2005 metsäsuunnitelman mukaan ojituskelvottomia ja siten ne säilyvät luonnontilaisina. Uudessa metsänhoitosuunnitelmassa voidaan kartoittaa myös vanhoja met- säalueita (pieniä n.1ha), jotka soveltuisivat suojeltaviksi aarnimetsäalueiksi. Seurakunnan mailla on myös suojeltuja muinaisjäännöksiä, kuten asumuksien pohjia. Tällaiset alueet, ku- ten Siilinniemen kärjen alue, merkitään metsänhoitosuunnitelmaan ja huomioidaan toimenpi- teissä. Seurakunta voi myös ympäristökasvatuksellisesti huomioida nämä muinaisjäännösalu- eet.

Metsäsuunnitelman tekemisen jälkeen pohditaan seurakunnassa, olisiko suunnitelman perus- teella löytynyt soveltuvia alueita WWF:n perintömetsiksi/kohteiksi.

Seurakunnan metsät ovat alueen metsästysseurojen vuokrauksessa metsästystarkoituksiin. Suurimmat alueet seurakunnan metsistä on vuokrannut Surnuinjoen metsästysseura noin 800ha. Vuoden 2009 alusta on solmittu sopimus 5 vuodeksi. Sopimus kattaa normaalin riistan (hirvi, jänis, metsäkanalinnut) lisäksi myös pienpedot (kettu, minkki, supi, näätä, mäyrä jne.). Metsästysseurat eivät saa metsästää seurakunnan kiinteistöjen, kuten leirikeskusten läheisyy- dessä. Seurakunnassa on pidetty useita vuosia metsästäjäiltoja Virtasalmella ja kantakaupun- gissa. Myös seurakunnan ainutlaatuinen vaelluskerho on toiminut jo useita vuosia tutustutta- en halukkaita luonnossa liikkumiseen.

16.1 Toimenpiteet ja tavoitteet

- Metsäsuunnitelma kootaan vuoden 2009 aikana (Pieksämäen metsänhoitoyhdistys).
- Metsänhoitoa toteutetaan kestävänsä metsänhoidon perustein.
- Metsäsuunnitelman perusteella päätetään WWF:n perintömetsäalue/alueita.

- Yhteistyötä lisätään eri tahojen kesken.

VASTUU: Hallintopäällikkö, Pieksämäen metsänhoitoyhdistys

17 Liikenne

17.1 Liikenneselvitys

Työntekijät liikkuvat autolla pyörällä, kävellen ja jonkin verran julkisella liikenteellä. Noin 30 % työntekijöistä kulkee aina tai lähes aina pyörällä tai kävellen töihin.

Junaa ja linja- autoja tai kimppakyytiä käytetään retkissä sekä kokous- ja koulutusmatkoissa mahdollisuuksien mukaan. Myös rippileireillä vanhemmille painotetaan kimppakyytien lisäämistä ja etenkin kuljetukset leireiltä pois tapahtuvat pääosin kimppakyydeillä.

Uudessa laajassa seurakunnassa on pyritty huomioimaan työpaikka asuinpaikan mukaan, ettei tarvitse ajaa töihin seurakunnan toiselta laidalta toiselle. On pyritty siihen, etteivät toiminnot ja logistiikka ole turhaan hajautettua. Tässä on kuitenkin vielä kehittämistä.

Työmatkoja aiheutuu työalasta riippuen. Muutama kulkee näitä välejä pyörällä tai julkisilla. Etenkin seurakuntamestarit, seurakuntapuutarhuri, erityisammattimiehet, papit, nuorisotyöntekijät ja emännät joutuvat liikkumaan paljon paikasta toiseen seurakunnan sisällä ja siksi auto on heillä tarpeellinen. Kimppakyydit ovat yleisiä seurakunnan sisäisissä matkoissa. Myös seurakunnan järjestämissä tapahtumissa, kuten saunailloissa, hyödynnetään yhteiskuljetusta. Seurakunnalla on muutama pyörä ja niiden käyttöä tulisi aktiivisesti lisätä.

Liikuntarajoitteisten liikkumisesteet on kartoitettu seurakunnassa aiemmin diakoniatyöntekijöiden toimesta ja liikuntarajoitteiset ja esteettömyys on otettu huomioon seurakunnassa mm. ramppien, WC- korokkeiden ja INVA- vessojen avulla. Vielä on kuitenkin useissa kohteissa tarpeellista huomioida esteettömyys kattavammin.

Seurakunnassa tilaisuuksia järjestetään jokaisessa neljässä kirkossa, joten seurakuntalaiset pääsevät omiin lähikirkkoihinsa, eikä kaikkien tarvitse tulla esim. kantakaupunkiin. Sunnuntain pääjumalanpalvelus järjestetään vuorotellen Uudessa ja Vanhassa kirkossa ja tämän lisäksi Virtasalmella ja Jäppilässä. Näin ollen seurakunnan tilaisuudet eivät ole ylitsepääsemättömän kaukana kenestäkään. ”Kirkkobussi” kulkee Vanhalle kirkolle sunnuntaisin, jolloin on Jumalanpalvelus. Linja- auto pysähtyy myös aivan Uuden kirkon edustalla. Lisäksi kokoukset järjestetään lähinnä kantakaupungissa.

Kevyt liikenne ja pyöräilijät on huomioitu pääasiassa kattavasti. Kiinteistöistä löytyy sosiaalitalat ja suihkut sekä valtaosasta kiinteistöistä myös pyörätelineet. Nuuvinniemessä sosiaalitalojen riittävyys voitaisiin kiinnittää huomiota. Katollisia ja/tai lukollisia pyörien säilytystilo-

ja on osassa kiinteistöistä. Kaikille keskeisille kiinteistöille ja hautausmaille on rakennettu pyörätiet, jolloin saapuminen on turvallisempaa.

Parkkialueita on riittävästi. Esimerkiksi Vanhalla kirkolla parkkitilojen riittämättömyys oli pitkään ongelma. Ongelma ratkaistiin uudella parkkipaikalla, jossa myös INVA- paikat on huomioitu. Kiinteistöissä, joissa käyttöaste on korkeampi, on myös pääosin lohkolämmittimet autoille.

17.2 Moottoriajoneuvot ja koneet

Seurakunnalla ei ole käytössä omia autoja. Ajot tehdään työntekijöiden autoilla. Hautausmaille on käytössä useita pienkoneita. Pääasiallisesti kaikissa koneissa on katalysaattorit ja suuremmissa ruohonleikkureissa myös ympäristömerkintä. Koneiden huoltoväliä seurataan käyttötuntien ja huolto- ohjekirjan mukaan. Koneet huolletaan osittain itse (pienemmät huollot) ja osittain käytetään huoltokorjaamoiden palveluja. Tarkempi luettelo seurakunnan koneistosta löytyy Ympäristökatselmuksesta.

17.3 Toimenpiteet ja tavoitteet

- Seurataan koneiden tietoja tarkemmin sekä kirjataan ylös huollot ja ajot.
- Huomioidaan ympäristöpuolet uusissa konehankinnoissa ja polttoaineen hankinnassa.
- Keskeisille henkilöille annetaan vinkkejä taloudellisesta ajotavasta ja selvitetään taloudellisen ajotavan koulutusmahdollisuuksia Pieksämäellä.
- Koulutuksessa ja tietoisuuksissa huomioidaan liikenteen vaikutukset ympäristöön ja ilmastomuutokseen.
- Kimppakyytejä lisätään.
- Kävelyä ja pyöräilyä suositaan työmatkaliikenteessä ja etenkin lyhyillä matkoilla.
- Toimintojen ja kuljetusten logistiikkaa kehitetään, vältetään turhia ajoja.

VASTUU: Juha Korhonen, srk-mestarit, erityisammattimiehet sekä muut autoa työssään tarvitsevat työntekijät.

Seuraavaksi on koottu tärkeimpiä toimenpiteitä, jotka olisi hyvä saada toteutettua ensimmäisen diplomikauden aikana. Muita pienempiä ympäristöohjelmassa esitettyjä toimenpiteitä voidaan harkita jätettäväksi seuraavaan diplomikauteen tai ensimmäisien vuosien toimenpiteitä seuraaviin vuosiin diplomikaudella, jos resurssit tai aika eivät tunnu riittävän.

VUOSI 1. (2010-2011)

- Hankintasääntö/ohjeistus → ympäristönäkökohdat
- Ympäristökasvatussuunnitelman suunnittelu ja kokoaminen (jotta toimenpiteitä voidaan toteuttaa 2011-2012)
- Ympäristöasiat huomioidaan talous- ja toimintasuunnitelmassa
 - o Huomiointi ja raportointi työaloittain
- Hautausmaiden kirjalliset hoito- ohjeet ja ympäristöohjeet
- Reilun kaupan viikon viettäminen
- Kartoitetaan tilanne ympäristöindikaattoreissa
 - o Toimenpiteet
- Jätehuollon tehostaminen, muovinkeräyksen harkinta
- Vaihtoehtoiset keinot muoviselle hautakymtilälle
- Ryhdytään seuraamaan säännöllisesti energiankulutusta ja energiansäästöön kiinnitetään huomiota
- Koulutusta, sähköpostilla tietoiskuja, retkillä ympäristöasiaa
- Nuuvinniemen luontopolku (1-2vuosi)

VUOSI 2. (2011- 2012)

- Ympäristökasvatussuunnitelma → Ympäristökasvatus painopisteeksi (Nuuvinniemen luontopolun hyödynnys, ideat siihen)
 - o Etenkin nuoriso, diakonia, musiikki, lapsityö jne.
- Kartoitetaan onko ympäristöindikaattoreissa vaikutusta toimenpiteillä
- Otetaan lisää tapahtumia (tiedotus niistä)
 - o Energiansäästöviikko jne.
- Koulutusta, sähköpostilla tietoiskuja, retkillä ympäristöasiaa
- Muuta ohjelmaa tai toimenpiteitä, jos diplomivuoteen mahtuu

VUOSI 3. (2012- 2013)

- Energiakatselmuksen toteuttaminen (voidaan aloittaa jo aikaisemmin)
- Ympäristötapahtumat (tiedotus niistä)
- Indikaattoreiden tarkkailu
- Koulutusta, sähköpostilla tietoiskuja, retkillä ympäristöasiaa
- Muuta ohjelmaa tai toimenpiteitä, jos diplomivuoteen mahtuu

VUOSI 4. (2013-2014)

- Energiakatselmuksen toteuttaminen
- Ympäristötapahtumat
- Loppuarvio indikaattoreista, paljonko on parannettu jne.
- Koulutusta, sähköpostilla tietoiskuja, retkillä ympäristöasiaa
- Muuta ohjelmaa tai toimenpiteitä, jos diplomivuoteen mahtuu

Liitteet

Liite 1. Jätehuoltosuunnitelma: Pieksämäen seurakunta

Liite 2. ISS:n ympäristöjärjestelmän kohtia

Liite 3. Ympäristöhaaste suurille yrityksille ja toimijoille Pieksämäen alueella

Liite 4. Lista seurakunnan ympäristötapahtumavaihtoehdoista

Kuvat

Kuva 1 Pieksämäen seurakunnan organisaatiokaavio.6

Taulukot

Taulukko 1 Ideakilpailun voittajaideoita. 11

Taulukko 2. Ympäristökasvatusta eri työaloilla. 14